

М. Јовановић, кр. срп. двор. фотограф.

Vela Nigrinova, član kr. srbs. narodnoga gledišča u vlogi »Ofelije«. — Вела Нигринова, члан кр. срп. народног позоришта у улози „Офелије“.

Hrvatski salon.

Tko je vidio pariški salon, gdje prvi umjetnici današnjega vremena izlažu svoje umotvore, sažalno će se možda nasmijati, kad pročita gornji naslov. I mi predobro znamo, da tuj o kakoj prispodobi ne može biti govora; ali zato ipak s ponosom spominjemo naš prvi hrvatski salon.*) A zašto? Evo za to, jer 1) to je naše, 2) u našim prilikama učinismo dosta. Drugi su narodi sretniji, veći i mogućniji, pa mogoše učiniti i više. Što mi učinismo, koji smo vijekove stražili krvavu stražu, koji smo razmjerno malen i siromašan a k tomu još politički rascijepan narod, za nas je dosta i nemamo se bojati pravorijeka pravednog sudije. Božanski je spasitelj jednom sa svojim učenicima gledao, kako su ljudi u hramu božjem bacali novce u darovni kovčežić. Nuto pristupi i neka siromašna žena i pusti novčić u kovčežić. Na to reče spasitelj svojim učenicima: Zaista vam velim, ova je žena darovala najviše, jer ona je dala jedini svoj novčić, dok su ostali darovali tek od svojega viška. Na to sjećamo onoga, koji bi htio omalovažiti naš salon.

Drugi je razlog, zašto smo ponosni na bivšu našu umjetničku izložbu taj, što su tuj bili izloženi isključivo umotvori naših sinova. Kako da ne budemo ponosni i zadovoljni sa sobom u vlastitom domu sada, kad smo već prije četrnaest godina osjećali neki ponos i radost, videći, da je u bečkom umjetničkom domu izložio svojih osamdeset i osam slika ruski slikar Vereščagin i nekom reć bi elementarnom silom usvojio kao na juriš sva srca i sve duhove, tako da je umjetničko društvo danomice izdalo 4—8000 ulaznica (nedjeljama još više) i da mu je sam Makart u svojem atelieru dao u čast veliki banket, kod kojega se sabraše najslavniji bečki umjetnici. Ele to bijaše slavje našega brata Slavena, Rusa; a to nam je slavje punilo grudi istom radosti, koju osjećasmo i onda, kad je Plevna pala i zauzet Šipkin klanac, gdje je i sam Vereščagin pasao sablju. Što ćemo. Krv nije voda.

I danas mi se radujemo i čvrsto nadamo, da će s prvim našim salonom svanuti napokon zora i hrvatskoj slikarskoj i kiparskoj umjetnosti, pošto nam je s akademijom već prije 28 godina granulo sunce znanosti. Jer ako smo mi s našim skromnim sredstvima u nekoliko tjedana bili kadri bez natege, tako rekuć improvizacijom, sabrati u atriju jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti više od petdeset

*) Hrvatski je salon bio otvoren od 22. prosinca 1894 do 31. siječna 1895; u svem dakle 40 dana. U ovo su vrijeme posjetile izložbu 3603 osobe.

umotvora*), onda je opravdana nada, da će u slijedećem našem salonu biti izloženo dvostruko toliko umjetnina.

Da se je u bijelom Zagrebu mogao prirediti prvi hrvatski salon, to je zasluga dvajuh muževa: vladinog predstojnika odjela za bogoštovlje i nastavu dra. Izidora Kršnjavoga i slikara-umjetnika Vlaha Bukovca. D dru. I. Kršnjavom kao predstojniku nastavnoga odjela mi smo već rekli naše misli u 1. broju ovoga lista. Nema sumnje, velike su u njega sposobnosti i duboko i svestrano shvaća on dužnosti svoga ressorta, koje vrši velikom ljubavi, voljom i energijom. Znajući, da će samo onomu narodu genij prosvjete oviti čelo neuvelim lovorom kulture, kojemu se postepeno i jednakomjerno diže, bistri i jači svijest intelektualna, estetska, etična i religijozna, udesio je on svu svoju neumornu djelatnost u ta četiri pravca.

Drugi je muž Vlaho Bukovac, rodom Dubrovčanin, učenik glasovitog Cabanela u Parizu. Bukovac se odlikovao svojim umjetničkim radnjama u Parizu, Londonu, Napulju i. dr. te je bio često zastupan i u pariškom salonu. Kao mnoge druge podupirao je i njega slavni vladika Strossmayer, naprama kojemu je Bukovac sačuvao trajan, nježan pijetet. Kako je lijepo, što je Bukovac svoje velike sposobnosti posvetio Hrvatskoj, gdje u bijelom Zagrebu nastavlja slavne tradicije svoga rodnoga grada, dok bi mu inozemstvo za cijelo davalo veći dobitak i veću slavu! —

Bukovac je sabrao oko sebe lijepu četicu mladih, nadobudnih talenata te nam š njima priredio tako rijedak estetski užitak. Mirne duše možemo reći, da njeka djela, što su bila izložena u salonu, nose na sebi neprijeporan biljeg ženijalnosti, mnoga su djela upravo izvrsna, nekoje su radnje srednje ruke, ali neuspjela djela nevidjesmo. Pravi je dašto kralj medju svima majstor Bukovac, kojega su dvije slike: Predstava Gundulićeve «Dubravke» u Dubrovniku i Gundulićevo zamišljanje «Osmana» najviše privlačile općinstvo.**)

Prvu je sliku naručio vladin predstojnik za bogoštovlje i nastavu dr. Izidor Kršnjavi, da bude smještena u dvorani njegova odjela. Pravo veli naš romancier Gjalski, da je «predstojnik Kršnjavi svojom moćnom zaštitom umjetnosti u Hrvatskoj, naručbama slika u Bukovca, izašiljanjem mladih talenata na vanjske akademije, gotovo pokrenuo novu eru u povjesti hrvatske umjetnosti, protegnuo interese i zadatke javne nastavne uprave takodjer na ovu stranu narodnoga života, a time je upotpunio i taj život i oživio svrhu Strossmayerove galerije slika». —

*) dok se je na međjunarodnoj izložbi u Pešti uz veliku reklamu sabralo jedva 60 slika.

**) Obje slike ćemo donieti i opisati u «Glasniku» prvom prilikom.

Uredn.

Drugu je sliku vladika Strossmayer poklonio jugoslavenskoj akademiji.

U kratko rečeno, obje so Bukovčeve slike pravo remek-djelo, u kojem se čovjek ne može dosta nadiviti tehnici slikara i ideji umjetnika. Bože moj, što je umjetnik! — Lijepo veli o njem slovenski pjesnik, pisac i kritik Stritar: «Velik, neumerjoč, stvarniku enak je v resnici umetnik, kateri iz svojega osrčja stvari podobe, ki jih je v svetem trenutku spočela njegova duša, ki jim je življenje dala njegova roka; podobe kakor njihov stvarnik, neumerjoče, katere bodo živele, dokler bodo veljale večne postave lepote in resnice!» —

Nu nije samo te dvije slike izložio Bukovac. Izložio je i drugih, i mi žalimo što ne možemo o njima kao i o radnjama ostalih umjetnika govoriti posebice, jer nam to tjesan prostor ne dopošta. Tek spominjemo, da su krasnih radnja izložili: Auer, tri slike i to: Portret gospodje, «Večer» i studiju; Aleksander: Portret i «Seljačku kuću»; Bauer: «Na morskoj obali» i studiju; Femen: «Sa Josipovca» i studiju; Hochetlinger: «Proljeće» — u istinu portret — i potret g. J.; Nikola Mašić: «Mir na moru»; Iveković: «Smrt Petra Svačića,» portret i studija; Tišov: sedam studija, od kojih treba posebice istaknuti «Coquette»; Črnčić: «Zimski rad»; Čikoš: portret i studiju: «Gimmi-Afrikanac»; Kovačević: portret; Sitzler: «Nature morte»; Filip: takodjer dvije: «Nature morte».

U salonu bilo je izloženo i nekoliko kiparskih radnja. Ako kažemo, da je Rendić izložio dvije svoje radnje: poprsje pjesnika Sundečića i relief «Proslava Ladislava kralja poljskoga» — snimak za Gundulićeva spomenika, — onda se može reći, da je i kiparstvo bilo dostojno zastupano. Mladi kipar Frangeš istakao se osobito svojom «Medicinom:» majka je donijela bolesno dijete Eskulapiju, koji proučava bolest. Lijepo je umjetnik izrazio, kako dijete trpi fizično a majka psihično. I njegov je «atlet» lijepo izveden. —

Da završimo. Mirne duše velimo, da smo s ovom umjetničkom izložbom sasvim zadovoljni. Ona je okupila lijep broj krasnih umjetničkih djela i pokazala nam talenata, od kojih se možemo još puno nadati, a mi i gojimo čvrstu nadu, da će slijedeći naš salon biti još bogatiji.

Tom zgodom radosno konstatujemo, da smo čuli, da je hrvatska vlada naumila domaćim umjetnicima sagraditi poseban atelier, u kojem će biti odjela za slikare i kipare i za umjetnike, koji će raditi clihéje (autotypije, cinkografije i svjetlotisak). Tim će vlada ukloniti velik nedostatak, a do imućnih ljudi bit će, da izdašno podupiru domaću umjet-

nost, jer umjetnosti treba odziva u publike. Hvale je vrijedno, što je vlada ozbiljno priskočila u pomoć umjetnosti. Jer samo oni narodi, koji su voljni doprinositi materijalne žrtve, doživjet će slavna vremena, kako to najljepše dokazuju stari Atenjani, kojih je država na prikazivanje Sofoklovih tragedija više potrošila, nego na sav peloponeski rat.

ff.

Tehnika in kultura.

(Dopis iz krogov slovenskih tehnikov.)

V prvi letošnji seji kluba slovenskih tehnikov na Dunaju je t. č. predsednik arch. Ivan Jager razvil v svojem govoru zanimiv klubov program, kateri ni nikakor plod hipnega navdušenja, ampak večletnega premišljanja, kakor bodo lahko častiti čitatelji sami presodili. . . . «Ako se ravnamo po programu, ako smo vstrajni in delimo delo na posameznike, prepričani smo, da nam donese delo uspehov. — A moremo li storiti kaj za narod, ako nimamo čuta do njega? — Razkosana je naša zemlja v sedem politično ločenih delov, vendar krasna, mnogovrstna po naravnih zakladih. Toliko narodov je že živelo v teh krasnih deželah, ni jeden se ni obdržal razven nas Slovencev. Več kot tisoč let se je trudil brezuspešno sovražnik s severa, z juga in vstoka, da bi nas izčrtal iz zemljevida narodov Evrope. Takrat je bila v veljavi sama desnica, a dandanes je vse kaj drugega. Narod naš nima kapitalov, da bi se z njimi obranil tujih sil, gmotnega robstva, ki deluje sedaj mnogo uspešneje kot kedaj križ in meč. In zemljak naš, kakor je bistroumen, ne čuti višjih potreb, da so le davki poplačani, da je dobra letina v kašči, pa dolga nič pri hiši. Za sto let so nas prehiteli drugi narodje gledé narodnih obrtnih naprav in izvoza, za koja dva je naša zemlja kakor nalašč. — Niti sedanji rod naobražencev ne pokaže dovoljnega zmisla za prevažni ta faktor narodnega gospodarstva, pa podpira celó tujca, ki ga hoče s takimi napravami zarobiti na njegovi zemlji. — Žrtvovati se bo pa moralo še mnogo, predno je osigurano življenje narodu. Le iz žrtev nam vzraste svoboda.

In nas tehnike, prve, ki lahko nastopimo kot skupina, kliče dolžnost do naroda, da posvetimo in zastavimo sile svojega naobraženja na ono pozabljeno in zanemarjeno polje slovenskega tehničnega delovanja. Dobro vemo, kar nam je potreba v te namene, in to smo zapisali v naš program:

Delovanje naše bodi strokovno. Vse štiri stroke: inženirstvo, graditeljstvo, strojna-tehnika in kemija — vse te stroke naj bodo zastopane v nas in naj vzbujajo zanimanje naše ne samo kolikor zahtevajo dolžnosti našega učilišča, ampak kolikor nam jih nalaga bodoče delovanje v domovini. V to nam je pa potreba tehniškega jezika t. j. slov. tehniškega imenstva, terminologije vseh štirih strok. Naša sveta dolžnost je najprvo, da nadaljujemo delo Cigaletovo glede tehniške terminologije, katera je za napredujoče naše potrebe popolnoma nedostatna. V to sposobni člani klubovi naj bi se sestajali večkrat ter se razgovarjali o nabranem gradivu, ki bi se dalo konečno v pregled kakemu slov. jezikoslovcu. Bolgari so še-le 16 let svobodni, a letos so začeli izdajati že svoje tehnično glasilo*). Rečem samo: ako smo mi Slovenci, ne dosti manjši narod, uživali primeroma več svobode kot oni, kako je to, da so nas tako prehiteli v književno-tehničnem delovanju? —

V prvi številki njih tehničnega lista so priobčili poziv na bolgarske tehnike, naj delujejo, kolikor jim je mogoče, da se v kratkem sestavi popolno tehnično imenstvo na bolgarskem jeziku. Bolgarski tehniki priznavajo, da je nemogoče — ali vsaj težavnejše kot v vsaki drugi stroki — pisati tehnično-strokovne razprave, ako se ni proučil korenito tehnični jezik.

Nam se bo treba pri tem delu ravnati po občih navodilih, koja so opisali že naši možje. Njih glavni izrek je bil ta: besede kovati se sme le tedaj, ako se v narodnem jeziku ne najde nič primernega; in tudi v tem slučaju se mora poprej pogledati, kar imajo drugi Slovani; potem se še le sme vzeti beseda, ki pa naj je taka, da se lahko vdomači med narodom, pa je gibka v govoru in pismu. Jezik ni nastal v jednom dnevu, tudi v jednom letu ne; ravno tako ne bodemo mogli sedanji tehniki dovršiti vsega dela, le temelj hočemo položiti, na kojem se bo zidala zgradba imenstva s sodelovanjem naših potomcev v študijah in v praktičnem življenju. — V ta namen samo ne smemo zane-marjati proučavanja drugih slovanskih jezikov; nekateri imajo že jako razvito tehnično književnost, na kojoj se nam bo v prvi vrsti opirati. Slovani so se že od nekdanj mnogo praktično bavili s tehničnim znanstvom, dokaz je njihov vsestransko razvit narodni obrt. Tudi v to polje nas vodi pot, ako poznamo jezike istih narodov. — Slovenski tehniki se morajo zanimati tudi za razne narodne obrti in naprave, ki so v narodu jako razširjene, a ne morejo vspevati radi nebrižnosti merodajnih faktorjev in radi pomanjkanja podjetnosti. Proučavati nam je

*) Списание на бълг. инженерно-архитектно дружество. София, год. I.

treba, kje in kako bi se primerno in brez velikih žrtev pomaglo narodnemu tako zvanemu hišnemu ali domačemu obrtu; v kakih krajih bi se zasnovala industrijelna podjetja slovenska in kako bi se oživili mrtvi kapitali.

Prirodo treba izkoristiti v narodno blagostanje, kajti v tem slučaju v resnici raste narodni kapital.

To naj bo naše glavno vodilo. — V primer naj so nam bratje Čehi, ki so došli do mogočnosti, slave in vpliva ter se otresli tuje odvisnosti še le tedaj, ko so osnovali velike narodne zavode. In naj oporeka kdo, če niso provzročili tega pojava v prvi vrsti tehniki češki, katerih podjetnost in naobraženost je poznata tudi preko mejnikov carstva našega. — Ako zasledujemo v tem pogledu, prepričali se bomo, da tudi v nas nastaje doba industrije, male in velike. Računati nam je pa s tem, da so deloma že prepuščeni tujcu naši premogokopi, rudniki, vodne sile in neposredno še rojaki naši kot delavci. Napore imamo tedaj velike. Dokazati pa hočemo s podjetnostjo, in ako inače ne bode — vsaj z besedo, da se ne strašimo v naših namerah nikogar. Podjetnost, tehniki Slovenski, in čut do naroda, ti svojstvi prištevajte svojim; potem je vseh siguren!

Omenil sem tedaj naše bodoče delovanje na tehničnem polju. S tehničnimi strokami, osobito s stavbarstvom, pa je tesno spojena *o b r a z i l n a* umetnost. Znano je vsakomur, da so arhitektoniške oblike nastale iz okraseb na čilimih (preprogah), vezeninah, na keramiških in tektoniških izdelkih. Te oblike so postale plastične, preobrazovale so se in spajale v raznovrstne skupine kot okrasbe na stavbah ali pa na obrtnih izdelkih. One so dale nekaj značilnega, bile so ono narodno blago, katero se nam še dandanes kaže v svoji prvotnosti po slovenskih in slovanskih hišah in predmetih domače obrti. Te oblike, ako se rešijo pravočasno, zagotovijo nam samostojen razvoj naše dekorativne umetnosti in naš zlog — našo renêsanco. Rimske, oziroma grške oblike so že zdavno doživele svoj preporod in se tudi nam Slovanom vsilile, tako da svojega niti ne cenimo, niti ne gledamo, da bi se proučavalo in preobrazovalo. Slovani imamo dekorativno umetnostnih oblik, da ne zaostajajo po številu za glagolom v jeziku našem; lahko smo neodvisni v tem pogledu pri narodnih napravah. Zatorej naj je zopet tehnik, ki reši te vrste narodno blago, opiše je kritično, ter iz njega izcrpi v svoje potrebe pri okrasbah.

Gojimo in proučavajmo vse, kar je plodonosnega, kar je tehniško-umetniškega ali narodnega, vsestrano se naobrazimo in položimo temelj bodočemu delovanju v domovini! In vse to vrši naj se na domači slovanski podlagi! Tehnik se lahko ponaša s tem, da je neodvisen,

njegovo znanje je za-nj potni list, veljaven po vsem svetu; zatorej naj je tudi neustrašen, kedar gre za slovanska kulturna oziroma gospodarska vprašanja. Vsak deluj po možnosti v svojem delokrogu, vsi skupno pa za iste smotre in isti program! Naj se dokaže, da smo tehniki zares tehniki gledé razdelitve dela; to je: malo delavcev, pa mnogo dobrih posledic.»

Iz tega navedenega odstavka se lahko razvidijo vodilne ideje našega delovanja posebno na narodno-kulturnem polju.

Ker je pa sestavljenje slovenskega tehničnega imenstva jako težavno delo, zato je treba biti zelo paznim in previdnim vsaj v začetku, ter delo sistematično razdeliti.

V zadnji seji 15. febr. smo izvolili odsek štirih, kateri ima nalogo posvetovati se o načinu nabiranja, kakor tudi zbirati gradivo in vrejevati je. Določilo se je, da se najpoprej izcrpi narodni jezik, in sicer izbere vse ono, kar je v njem do sedaj dobrega za tehniško terminologijo. Najboljši vir v tem oziru je vsekako ravno letos se završujoči Wolf-Pleteršnikov slovensko-nemški slovar.

Iz našega postopanja je razvidno, da smo začeli graditi to močno stavbo pri temelju. Delo to je pa samo na sebi vendar toli obširno, da lahko nabiratelji temeljito prouče vse, česar jim je pri takem delu potreba, kakor tudi da pomnože jezikovni svoj zaklad v obče. Tako bode v tem naobrazba nabirateljev rasla, in sicer v istem razmerji, kakor bode delo težje.

Navesti hočem h koncu tudi nekaj površen načrt. Naše terminologiško delovanje naj bi obsegalo te-le stroke in vede:

1. Matematiške: matematika v ožjem oziru; opisna geometrija; nova geometrija; zemljemerstvo nižje in višje; obla astronomija teoretiška in tehniška statika in mehanika; stavbarska mehanika itd., vse v ta oddelek spadajoče predmete, koji so špeciální del matematiške znanosti.

2. Prirodoslovne vede: obča in tehniška fizika; klimatologija; meteorologija; elektrotehnika; obča kemija; tehniška botanika; mineralogija; geologija; fotokemija in fotografija; kmetijstvo in gospodarstvo — kolikor posega v tehniške vede itd.

3. Tehnologijske: mehniška tehnologija (imena orodja in priprav v vseh višjih in nižjih obrtih; mikroskopija itd. itd.

4. Stroke inženirske, stavbarske in strojno-tehniške: obče strojeslovje; vodne zgradbe in ceste, mostovi, prekopi, preduhi, železnice; obče stavbarstvo; estetika obrazilnih umetnosti; termine različnih vrst risanja, akvareliranja in modelovanja itd.

5. Tehniško gospodarstvene, državnoopravne in pravniške termine, in sicer zadnjih dveh samo, kolikor se tičejo tehniškega delovanja in stanu.

6. Gorniško tehniko.

7. Ladijarstvo.

To je vsekakor jako površen načrt, kateri potrebuje še poprav in dopolnenja.

Skušal sem obširno opisati naše prizadevanje in teženje, vendar pripoznam, da sem bil še površen. Potrudil sem se radi tega, ker so te reči važne za slovenski narod, in tedaj je treba — rekel bi — nekako predložiti naše načrte izkušnim in učenim slovenskim možem v potrjenje, možem, ki se zanimajo za tehnični napredek v našem narodu in tedaj tudi neposredno za kulturno blagostanje njegovo. Prepričan sem, da smemo pričakovati z ozirom na zgoraj navedeno in razloženo raznih nasvetov in navodil.*)

ПЛОВДИВЪ.

Положението на града Пловдивъ е много живописно. Поерѣдъ тракийското поле се издигатъ на дѣския брѣгъ на рѣката Марица седмъ хълмове (тепета) отъ разни височини. Първия отъ тѣхъ „Небетъ-тепе (203 метра високъ), найблиския до рѣката, прѣдставява ни приложената картина. Ний гледаме къмъ „тепе-то“ отъ моста надъ р. Марица, и виждаме прѣдъ себѣ си едно голѣмо здание въ модерний стилъ: гимназията „Александръ I.“ и до нея черквата „Св. Кирилъ и Методий.“

На дѣсно и лѣво простира се градътъ съ амфитеатрално расположени къщи, между които се подигатъ високи минарета, като паметници останали отъ бив-

*) Predali našega lista so vsikdar odprti za takošne članke.

шитѣ господари. На тая картина се вижда едвамъ петата частъ отъ града, който брой 37.000 жители. Вече отъ стари врѣмена той е билъ расположенъ на три тепета, и заради това Римлянитѣ го наричали Trimontium (троехълмие). Останалата частъ на града се пространява при политѣ на тѣзи три хълмове. Освѣнъ градското трохълмие издидатъ се къмъ западъ четири тепета, отъ които най-високото е „Джендемъ-тепе“ (283 метра). Нѣщо по-ниско отъ него е тепето, наречено „Бунарджикъ“ (254 м.), гдѣто се намира резервоарътъ за вода отъ водопровода. Водата се докарва отъ Родонитѣ; изворътъ при селото Сотиръ лежи 292 метра високо надъ морето; разстоянието отъ извора до Пловдивъ е 14 км.

Историята на града може да обема единъ периодъ отъ 2000 години и по-вече. Царъ Филипъ Македонски си е подчинилъ въ год. 342—340 пр. Р. Хр. Тракия и съградилъ въ страната нѣкои крѣпости, между които Филиповъ градъ (Philippopolis) запази името на основателя си до днешнитѣ врѣмена. Сетнѣ сж дошли Беситѣ и Одризитѣ, които били побѣдени отъ Римлянитѣ. Марко Аврелий (172 год.) е укрѣпилъ града съ яжки стѣни.

Подиръ това навлѣзли сж въ страната Готи (251 г.) и Хуни (447 г.) Отъ като се въздигна на Дунава българското царство, стана Пловдивъ источно-римска крѣпостъ. Презъ 8ий и 9ий вѣкъ пристигна тука една колонизация отъ войнственитѣ Арменци и Сирийци.

Срѣднѣвѣковното славянско название на града въ паметницитѣ на 15—17 вѣкъ гласи „Пловдинъ“. Сегашното название „Пловдивъ“ е по-нова форма и се срѣща отъ 17ий вѣкъ насамъ.*)

Въ 10ий вѣкъ, въ врѣмето на царя Симеона и Петра принадлежи вече градътъ на Българитѣ. По-сетнѣ го превзехж Византийцитѣ. Отъ 1204—1235 г. приблизително бѣше Пловдивъ центръ на едно херцогство, подъ управлението на двама фландерски рицари.

Прѣзъ врѣмето на Палеологитѣ стана Пловдивъ повторно византийски пограниченъ градъ срѣщу Българитѣ. Младия български

*) Нашии градъ наричали Гърцитѣ отъ началото на бий вѣкъ слѣдъ р. Хр. Philippopolis, а въ срѣдата на бий вѣкъ го наричали тукашнитѣ жители — както засвидѣтелствува Юриандесъ — Pulpuceva. Това название служи, споредъ доказаното мнѣние на учения проф. д-ръ. Крекъ (Словенецъ, сега професоръ на университетъ въ Грацъ) за прототипъ на днешното българско название „Пловдивъ“. Въ тѣй нарѣчено, Apostolatum Christianopolitanum, което се намира за сега въ една библиотека въ Львовъ и което произлиза отъ 12ий вѣкъ, срѣща се думата „въ Плъ'д'ивѣ“; значивъ по-старо врѣме Българитѣ наричали този тракийски градъ „Плъд'ивъ“. И отъ тая дума произлиза днешната форма „Пловдивъ“. (Виждъ: Калужниацки „Историята на бълг. название на гр. Пловдивъ“ въ Archiv für slav. Philologie, Berlin, 1894. VI. Bd. S. 596.)

царь Георгий Тертерий II го прѣвзе въ 1322 год. А 22 години по-подиръ стана владѣние на български царь Иванъ Александръ. Турцитѣ прѣвзели градътъ въ 1370 год. Последния български царь Шишманъ умрѣ — както казватъ — въ Пловдивъ.

Тѣзи исторически данни заемаме отъ съчинението „Княжество България“ на извѣстния историкъ г. Константинъ Иречекъ.

Да погледнемъ сега на настоящия градъ и на бѣдѣщето му. На мѣсто историчитѣ нека говорятъ сега инженеритѣ и архитектитѣ.

Отъ освобождението насамъ градътъ Пловдивъ не е промѣнилъ почти никакъ лицето си. Това бѣше и невъзможно при обстоятелствата, въ каквито се е намирало градското управление: както нѣкогажъ се промѣнявали владетелитѣ на града, така въ тоя периодъ се промѣнявали кметове, съ тая разлика само, че първитѣ се промѣнявали всѣки 10—100 години, а последнитѣ почти всѣки 10—100 дни. Да стане едно систематическо прѣустройство на града подъ такива обстоятелства, това не е мислимо. Поправили се само нѣкои улички и нѣкои къщички, другото си е все както си бѣше: отъ далечъ изглежда наистина живописно, а отъ близо грози.

Става въпросътъ: какъ би могълъ въ бѣдѣще да се урегулира градътъ? — На това не можемъ да дадемъ всестраненъ отговоръ, защото въ настоящето списание можемъ да располагаме само съ нѣколко страници за разискване на подобни теми. Ще искажемъ мнѣнието на специалиститѣ само въ главни черти.

Стария градъ, въ обемътъ и расположението си, трѣбва да си остане както си е; а новия градъ може да се распространява споредъ нуждитѣ на всѣка страна. Диаметръ на днешния градъ отъ истокъ къмъ западъ е $2\frac{1}{2}$ км., а отъ югъ къмъ сѣверъ 3 км. Нивелацията трѣбва да отива въ посоката къмъ р. Марица. Покрай рѣката ще може да се построи крайбрежие (Quai); нѣ по-рано тя трѣбва да се урегулира. Сегашний мостъ надъ р. Марица има дължина 219 м.; слѣдъ урегулирванието на рѣката може да стане на половина.

За княжеския палатъ най-подходящо мѣсто е до брѣга на р. Марица, гдѣто се намира стария конакъ. Научаваме се, че е вече зето рѣшение, да се построи тука новия палатъ и че сж захванати вече нѣкои приготвителни работи. Въ всичкитѣ градове, които се намиратъ до нѣкоя по-голяма рѣка, на пр. Прага, Пеща, Грацъ и пр. найхубавата частъ на града лежи покрай брѣговетѣ на рѣката (Вълтава, Дунавъ, Мура).

Регулацията въ отдѣлнитѣ части на града трѣбвало би да върви постепенно, а не изведнажъ, както е станало на пр. въ София, гдѣто рѣзали цѣли улици въ расстояние на нѣколко дена. По тоя начинъ

постройките ще станат по-евтини, защото хората нѣма да бѣдѣтъ принудени да строятъ всички изведнажъ, нѣ единъ слѣдъ другия.

Романтичните тепета си оставатъ както сж, само на „Небегъ-тепе“ ще дойде една площадка. Хълмоветъ вѣнъ отъ града оставатъ свободни за насаждане градини и гори. А главната площадка ще си остане пакъ Джумаята.

Настоящия планъ за регулацията изобщо е добъръ; има само нѣкои части не до тамъ добри изучени, по причина на бързанието при работата, която трѣбвало да се свърши прѣди отваряние на изложението (1892 год.). Обаче тѣзи недостатѣци ще се поправятъ, и то по такъвъ начинъ — разбира се — да се земе прѣдъ видъ цѣлия планъ и да станатъ поправките по извѣстна система, нѣ не да се регулира всѣка улица или всѣкий кварталъ отдѣлно, безъ да се зиматъ сжщеврѣменно прѣдъ видъ и другитѣ. Въ послѣдния случай щѣше да стане хаосъ, а не регулация.

Надѣваме се, че компетентнитѣ фактори ще иматъ сериозно прѣдъ видъ разхубяванието и санитарното уреждане на града; защото е вече крайно врѣме, да се промѣни настоящето примитивно положение.

—é—

Културно-исторически новини. Kulturno-zgodovinske novine. Културно-историске вести. Kulturno-povjestne viesti.

Церква и училище. — Cerkev in šola.

— Црква и школа. — Crkva i škola

— За постройката на катедралната црква св. Александър Невский въ София сж събрани до сега 900.000 лева. Основниятъ камень бѣше положенъ вече прѣди 14 год. Врѣме е, да се захване работата и да се украси столицата съ единъ хубавъ катедраленъ храмъ.

— Новия министръ на народното просвѣщение г-нъ К. Величковъ издаде при поеманieto на управлението единъ важенъ циркуларъ до училищнитѣ директори. Отъ този циркуларъ, навличаме слѣднитѣ по-забѣлжителни

прѣдложения: „Бѣдѣщето на България е въ нашитѣ ръце. То ще бѣде такова, каквото го приготвимъ въ училищата. Ние не можемъ да гледаме съ довѣрие на бѣдѣщето, додѣто не създадемъ чрѣвъ училищата една интелигенция мощна по знания, по духъ и по характеръ, напълно достойна за ролята на ръководителъ, която и прѣдетои. Във отсѣтствието на такава интелигенция трѣбва да се търси прѣди всичко паворътъ на всичкитѣ бѣдетви, прѣвъ които е прѣмминало до днешенъ денъ отечеството ни. На българекий учитель, комуто се дължи така много за народното ни и политическо възраж-

данне, прѣдлежи днесъ, чрѣвъ въспитанието, което ще даде на учащата се младежъ, да приготви поколѣния, които да бждатъ достойни, да се ползватъ отъ придобитата свобода и да я направятъ оръдие на всестраненъ и плодотворенъ прогресъ.“

— **Biskup Strossmayer i nadbiskup Posilović** izdali su svaki na svoje stado lijepe korizmene poslanice. Strossmayer govori u svojoj poslanici o mudrosti, pravdnosti i svetosti božjoj i onoj svetoj svezi, koja čovjeka z Bogom spaja. Za tim se osvrće na onaj govor, koji je neki lakoumni i razvratni svećenik širio po Americi podmećući ga Strossmayeru. Nadbiskup Posilović raspravlja u svojoj poslanici o ženitbi.

— **Na dunajskom vseučilišču predavajo** v zimskom tečaju na filoz. oddelku iz slovanskih narečij: dr. Vatroslav Jagić, dr. Konstantin Jireček, dr. Karl Štrekelj in dr. Fr. Pastrnek.

— **Družba sv. Cirila in Metoda** za Istro nabrala je v jednem letu, odkar obstoji okolo 15.000 gld. ter bode odprla tekom tega leta nove šole.

Наука и художество. — Nauka in umetnost.

Наука и уметност. — Nauka i umjetnost.

— **Књижевно-уметничка заједница** у Београду издаде Споменицу пок. В. Ј. Илића, са овим садржајем: „Са Синаје“ од Чедомила Мијатовића и „Луко Мали“, приповетка Ива Стојановића.

— **G. Anton Trstenjak**, znani slovenski pisatelj v Ljubljani, namenjen je izdati «slovansko narodoznanstvo», in v to svrhu posvečuje svojim sotrudnikom obširnej članek, iz katerega posnemamo sledeče: «Notranje in vnanje življenje naroda mora nas zanimati. Še mnogo je po naši domovini, česar nismo zapisali in kar živi v priprosti koči še od prastare preteklosti. O narodu pisati pa more in zna le tisti, kdor živi v narodu, kdor ž njim govori in kdor ž njim čuti. Sam mora biti duša od narodove duše. Družbinsko živ-

ljenje v obče, razmerje med vsemi člani družine, njih navade in vedenje, pravljice in vsaka narodna malenkost, to je tisti čisti studenec, iz katerega nam je zajemati nepokvarjeni narodni duh. Radi tega sem se obrnil do rodoljubov po Sloveniji, ker ti žive v narodu in vidijo narodu v srce in dušo. Mnogo je bilo nekdanj vzajemno vsem Slovanom. Tuji upliv nas je predrugal. Nekaj še živi tu, nekaj tam. Pravi pojem o slovanskem življenju bomo imeli le tedaj, ako se seznanimo z vsemi Slovani na vsakem polju. Primerjevali bomo vse Slovane, opisovali njih družbinsko življenje, kako so si od nekdanj urejali dom, kaj so storili za prosveto, za človeštvo. Podali bomo narodu knjigo, v kateri bode videl svoje pradede in sebe.»

— **Petru Preradoviću**, hrvatskomu pjesniku, stavlja se u Zagrebu krasan spomenik, koji je izradio slavni umjetnik Rendić, a naručio ga je i gradu Zagrebu poklonio intendant hrvatskoga kazališta dr. Stjepan pl. Miletić. Spomenik otkrit će se u proljeću.

— **Najnoviji umetniški proizvod** našega sodelavca g. Ludovika Grilca je portret soproge dra. Kavčiča v Ljubljani. To delo vsi hvalijo, ki so ga videli. «Slov. Narod» piše o njem tako-le: «Ta portret se sme prištevati najdovršenejšim, kar jih je izdelal g. Grilc in kaže, kako naš domači umetnik vedno napreduje.»

— **Slovenski rojak g. I. Bajde**, izumitelj klavirja na lok in klavirskih citer, je imel svojo iznajdbo razstavljeno na Dunaji. Strokovnjaki so se o njej izrekli jako pohvalno.

Театр и музика — Gledišče in glasba.

Повориште и глзба. — Kazalište i glazba.

— **Прослава двадесет пете године рада кр. српског народног поворишта у Београду.** — Поворишна уметност у Србији могла е стално напредовати тек онда, кад је пре 25 година наизао поворишну зграду кнез Михаило Обреновић. Из „Споменика“, који је управа поворишна издала о прослави, види се, да је повориште знатно

унапредило српску драматску књижевност. Ново повориште наследило је од пређашњих поворишних дружина 32 српска комада (58 превода). Толико се дела јавило од 1828—1868 г. А за 25 год. (од 1869—1894) рада у новом поворишту представљало се је 87 српских драма (и 414 превода). — Од како је влада кнеза Михаила огласила повориште за државну установу (пре 26 год.), у поворишту је било 3614 представа и 1,654.312 динара прихода. Драматских писаца било је 47, преводилаца 130, а глумаца са садашњим свега 139. — Прослава је започета 20. нов. благодарењем у саборној цркви. Прва свечана представа била је „Бурађ Бранковић“; а за други дан изабран је био — „Видо“, нив слика на народног живота. Трећег дана представљана је Сардуова драма „Отаџбина“, а четвртога „Отело“. Последњег дана прославе, 25. новембра биле су представљане „Суђаје“, драмолет у три чина сь певањем (написао Љубинко). — Поворишна свечаност завршена је великим банкетом.

— **G-čna Vela Nigrinova, stalni član** kralj. srbskega narodnega gledišča, naslikana na prvej strani tega zvezka, znana je kot genijalna glumica ne samo v srbskej prestolnici, nego daleč okrog po slavjanskem jugu. Svojo umetnost je začela razvijati v Ljubljani, kjer je precej dobivala od vseh strani priznanje zaradi izbornega igranja. Kmalu je bila angažovana v Beogradu, kjer so umeli še bolj ceniti njen talent, ter jo s časom začeli občudovati kot slavjansko Saro Bernhard. Naj prevedemo tukaj odlomek iz glediščnega referata, katerega smo čitali pod naslovom «Fransina» v znanem srbskem listu: «Nigrinova je zvezda prve veličine, čije žarki bi zatemnili celo samo Saro Bernhard. Nikoli še nismo videli na glediščnem odru simpatičneje pojave, ter ob jednom tako genijalne glumice, kakor je Nigrinova. Jeden njen pogled nam več pove, nego pri kakej darovitej glumici cela igra. (Naj blagovoli čast. čitatelj dobro

pogledati njeno sliko, ter si predstaviti težavno ulogo Shakespearove «Ofelije», potem bo popolnoma soglasen s temi besedami znamenitega srbskega recenzenta. Uredn.) Njen genij — nadaljuje isti — nadkriljuje naša očekovanja in mi nimamo dovoljno besedi, kako bi mogli opisati prizore na glediščnem odru, v katerih Nigrinova dosega neverjetno virtuoznost. Pri njej se je zjedinił ogroman dar umetniški z velikim dostojanstvom, k katerima se še pridružuje lepa pojava ter prijeten glas, tako da bi ta glumica mogla biti prva pri največem gledišču na svetu.» — Posebno Slovenci moramo biti ponosni na tako proslavljeno rojakinjo. Srbski kralj jej je podelil o priliki 25-letnice begradskega gledišča red sv. Save.

Търговия, индустрия и съобщения. —
Trgovina, obrtnija in promet. — Трговина.
обрт и промет. — Trgovina, obrt i promet.

— Народното събрание одобри проектът за разширението на българските железнопътни мръжи, споредъ който ще има да се построят следующитѣ линии: Линията Романъ-Плѣвенъ-Поликранще-Шуменъ 333 км.; Поликранще-Руссе 105 км.; Поликранще-Търново-Нова Загора 105 км.; клоноветѣ къмъ Ловечъ, Севлиево-Габрово и Сливенъ 130 км.; Нова Загора, Стара Загора, Чирпанъ, Пловдивъ, Сарамбей 170 км.; Перникъ до македон. граница 80 килом.; клоноъ до Ески-Джумая и Османъ-Паваръ 30 км.; Пловдивъ-Карлово-Калоферъ 70 км. Общия размъръ на проектиранитѣ железници възлиза на около 105 милиона лева.

— Отварянieto на търговскитѣ и занаятчийски камари въ България ще стане наскоро.

— **Trgovina suhih šljiva.** Jedan od najglavnijih bosanskih proizvoda jest — šljiva, koja donosi zemlji mnogo novaca. Minule godine bile su šljive tako jeftine, da se nitko živ ne sjeća tako niskih cijena. Za Njemačku i Austriju izvezeno je

oko 2000 vagona suhих i 200 vagona pekmeza i sirovih šljiva. U Bosni nalazi se još oko 800 vagona suhих šljiva.

Народно стопанство. — Narodno gospodarstvo. — Народна привреда. — Narodno gospodarstvo.

— Бюджетътъ на княжеството България за 1895 год. показва слѣдующитѣ цифри: 89,849,425 лева приходъ и 89,830,969 л. расходъ; тѣй щото има излишъкъ 18,456 лева.

— Българска търговска банка въ Русе искатъ да основатъ нѣкои търговци съ 10 милиона лева капиталъ, разпрѣдѣлени на 50,000 акции по 200 л.

— Приходъ од монопола у Сръбији износно е месеца януара 771,969 динара, и то од духана 646,320, а од соли 125,648 динара.

— **Proračun za g. 1895 hrvatske autonomne uprave** (politična uprava, pravosuđe, bogoštovje i nastava) iznosi for. 8,411,958.

Изложения и конгреси. — Razstave in kongresi. — Изложбе и конгреси. — Izložbe i kongresi.

— На изложението въ Анверсъ България получавя 356 награди, отъ които 10 grande prix, 40 diplomes honneur, 30 златни медали, 70 сръбърни медали, 90 бронзени медали и 116 mention honorable.

— Правителството въ Турско е ввело рѣшение, да отвори една копринарека паложба въ Одринъ.

— **V Kairu traje te mesece mednarodna trgovsko-obrtnijska razstava.**

Естествени науки. — Naravoslovne nauke. — Природословне науке. — Prigodnoslovne nauke.

— Кустодътъ при Сараевския музей О. Райсеръ обнародвалъ пано-слѣдъкъ „Материяли за балканската орнисъ“ II (Вена 1894). Любопитни сж особено двѣ птици, които се срѣчатъ въ България: балканска чучулига

Otocorys penicillata Gould.), която живѣе по билото на Стара Планина и Saxicola amphileuca пвъ Родопитѣ (до Станимака), пръвъ пжтъ забѣлѣзена въ Европа. Тази птица е била до сега пвъстна отъ Сирія. — Трудътъ на г-нъ Райсера е цѣиенъ приносъ за българската фауна, която е още съвсѣмъ малко изучена.

— Въ околността на Шуменъ е билъ уловенъ сжселъ (Spicetus nigricans Brdt.) Този видъ животно е билъ досега пвъстенъ само отъ Кавказкитѣ планини и отъ Абхазія.

Здравословие и лѣковити мѣста. — Zdravoslovje in letovišča. — Здравословие и бање. — Zdravoslovje i kupelji.

— Международния Парижски санитаренъ договоръ се публикува. Той се разпрѣдѣля на 4 части: първата часть расправява за прѣнасието на пжтниците (хаджи), втората за надзора върху тѣхъ въ Червеното море, третата за санитарнитѣ кораби въ Персийскій заливъ, а четвъртата общи распорѣждания, за да се осигури изпълненето на договора.

Археология. — Starinoslovje. — Археология. — Arheologija.

— Антични надписи пвъ Българско. Отъ Х. и К. Шкорпилъ (въ списанията на археологическии семинарий при университетъ въ Виена 1895). Обнародвани сж 250 надписа, отъ които нѣкои прѣдставяватъ твърдѣ важни исторически документи. Подъ Но. 53 е помѣстенъ отъ Русчукъ единъ еллиски надписъ, въ който се споменува византийскій императоръ Никифоръ, който е надналь мъртъвъ въ едно сражение съ българския князь Крумъ, въ 811 год.

— Въ околността на г. Татаръ-Пазарджикъ (дос. Доганово-Конаре) е било открито старо тракийско заселище съ многобройни релефи, които прѣдставяватъ тракийскій конникъ (chevalier de Thrace), богиня Гера и др.

Статистика. — Statistika.

— Споредъ статистически данни сж постъпили въ българската хазна отъ 1885 до 1893 г. 1,573,968 лева само отъ ловъ и риболовство. Споредъ мнѣнието на в. „Природа“ могло би да има държавно съкровище ежегодно по 1,000,000 лева приходъ, ако изпълнението на законътъ за ловътъ и риболовството се възложи на специална администрация и полиция.

Югославянска библиография. — Jugoslavjanska bibliografija. — Югословенска библиографија. — Jugoslavenska bibliografija.

(Vse tukaј omenjene knjige in spisi morejo se naročiti v knjigarni Alojzija Bezenška v Plovdivu. — Всичкитѣ тука спомѣнати книги и списания могатъ да се поръчатъ чрезъ книжарницата „Пчела“ на Луи Бевеншегъ въ Пловдивъ.)

— Литературно посвѣщение. Н. Ц. В. Князътъ на България ознаменува

първата годишнина отъ рождениа день на Прѣстолонаслѣдника съ едно голѣмо литературно прѣдприятие като постанови, да се изработи едно илюстрирано съчинение подъ заглавие „Българското отечество“, което да съдържа всестрано описание на българската земя и българския народъ. Ще стане за тая цѣль още една общенародна подписка, на чело на която ветъщи Князътъ съ 20,000 лева.

— Лекции по славянскому языкованію. Тимова Флоринскаго. Часть первая. I. Введение. II. Югозападніе славянскіе языки (болгарскій, сербо-хорватскій и словенскій. Стр. X + 526.

— Иллириземъ. Исследованіе по исторіи хорватской литературы периода возрожденія. Платонъ Кулаковскій. Варшава. 1894. VIII + 412 + 94 pp. 8°. Цѣна 3 рубли.

— Smrt Small-age Čengijića. Prekrasnu ovu pjesmu Ivana Mažuranića protumačio je F. Cherubin Šegvić. Zagreb 1894.

Разин. Raznoterosti. Смесице. Razno.

Лични извѣстия. — Osobne vesti. —

Личне вести. — Osobne viesti.

— Г-нъ д-ръ Стаичевъ е назначенъ за български дипломатически агентъ въ Букурещъ.

Праздници. — Praznici. — Празници.

— Praznici.

— 25-годишниятъ юбилей на българската епархия се отпразднува на 28 февруарий на всѣкадѣ изъ Българияри.

— **Slavni je hrvatski biskup Strossmayer** 4. veljače t. g. navršio 80. godinu svoga blagoslovnoga života. I mi velikomu biskupu najsrdačnije čestitamo.

— М. Г. Медаковић, српски историк и писац, славно је у ноембру пр. г. 50-годишнину својег литерарног делована.

Дружествени извѣстия. — Društvene

povine. — Друштвене вести. — Društvene viesti.

— **Društvo sv. Jeronima, koje imade** kod Hrvata istu zadaću, koju kod Slovenaca toli blagoslovno vrši «družba sv. Mohora», broji 12.153 doživotna člana. Aktiva iznose koncem godine 1894. ukupno for. 130.620. Pasiva nema. Razne zaklade za nagradu pisaca iznose 25.370 for. 88 novč.

Несретни случаи. — Nesrečni slučajji.

Несрећни случаи. — Nesretni slučajevi.

— Въ Пловдивъ често се случватъ пожари, особено въ зимно врѣме. Причината е, че по-голѣмата часть отъ сградитѣ е дървена, и тя лесно хваца огънь.

— **U Slavoniji bila je lani velika nestašica vode.** Ova duga zima valjda će tomu od pomoći.